

Kvalita a efektivita vzdelávania

Štefan Vendel

Prešovská univerzita

Motto:

Začiatkom a koncom našej didaktiky nech je:
hľadať a nachádzať spôsob, podľa ktorého by
učitelia menej učili, ale žiaci sa viac naučili;
aby bolo v školách menej zhonu, nechuti a
márnej práce, no viac voľného času, potešenia a
zaručeného úspechu.

Jan Amos Komenský: Veľká didaktika, 1632

Index ľudského rozvoja za rok 2014

- **Vzdelanie je dôležitý prvok kvality života a je používané ako ukazovateľ hospodárskeho rozvoja, čo je kľúčový faktor určujúci či je krajina rozvinutá, rozvíjajúca sa alebo slabo rozvinutá. Medzinárodné porovnávania kvality vzdelávania sú čoraz dôležitejšie.**
- **V marci 2015 boli zverejnené najnovšie údaje o vzdelávaní ako súčasť Správy o ľudskom rozvoji za rok 2014. Údaje sa sledujú od r. 1980. Skórovací systém udeľuje skóre 1 ako teoretický najvyššie možné. Ukazuje perfektný výsledok. Všetky krajiny považované na základe indexu ľudského rozvoja za rozvinuté majú zároveň vysoké skóre vo vzdelávaní.**
- **Index ľudského rozvoja sa počíta z troch ukazovateľov: očakávaná dĺžka života, vzdelanie a príjem na jedného obyvateľa.**
- **Poradie krajín v úrovni ľudského rozvoja:**
1. Nórsko (0,944), 2. Austrália (0,933), 3. Švajčiarsko (0,917)...28.ČR (0,861)... 37. SR (0,830)

Index vzdelania.

Index vzdelania je vypočítavaný z dvoch ukazovateľov:

- 1. Priemerný počet rokov vzdelávania v jednotlivých krajinách (min. 0 – max. 15)**
- 2. Očakávaný počet rokov vzdelávania (min 0 - max. 18)**

Index vzdelania:

Fínsko 0,815; ČR 0,866; SR 0,802; Nemecko: 0,884; Mad'arsko; 0,805 Pol'sko: 0,825; Švajčiarsko: 0,844

Poradie vzdelávacích systémov

Poradie agentúry Pears (britská vzdelávacia agentúra, ktorá slúži školám, výrobným inštitúciám a študentom. Sídli v Londýne a má pobočky vo viac než 70 krajinách sveta)

Poradie je vypočítavané na základe viacerých ukazovateľov, medzi nimi skóre z údajov o gramotnosti populácie, výdavky vlády na vzdelanie, vek začiatku vzdelávania, platy učiteľov, stupeň voľby školy, medzinárodného testovania vedomostí, ukončenie štúdia medzi r. 2006 – 2010 a koľko ľudí pokračuje vo vzdelávaní na vysokých školách, miera nezamestnanosti v krajine, HDP, očakávaná dĺžka života a počet väzňov v krajine.

1. Fínsko; 2. J. Kórea. .. Hongkong, Japonsko, Singapur.

Z európskych krajín je ešte na 6. mieste V. Británia, 7. Holandsko, 9. Švajčiarsko, 14. Poľsko, 15. Nemecko, 18. Maďarsko, 19. Slovensko, 20. Rusko. Na najnižších priečkach sú krajiny Mexiko, Brazília a Indonézia.

20 najlepších vzdelávacích systémov sveta

1. **Fínsko**
2. **J. Kórea**
3. **Hongkong**
4. **Japonsko**
5. **Singapur**
6. **V. Británia**
7. **Holandsko**
8. **Nový Zéland**
9. **Švajčiarsko**
10. **Kanada**

1. **Írsko**
2. **Dánsko**
3. **Austrália**
4. **Poľsko**
5. **Nemecko**
6. **Belgicko**
7. **USA**
8. **Maďarsko**
9. **Slovensko**
10. **Rusko**

Prádie vzdelávacích systémov - komentár

Krajiny, ktoré sa v rebríčku umiestnili vysoko charakterizuje **vysoký spoločenský status učiteľov** a majú "**kultúru**" vzdelávania. Výdaje na vzdelanie sú síce dôležité, ale ešte dôležitejšia je kultúra vzdelávania – kultúra, ktorá vzdelávanie podporuje. Výdaje na vzdelanie je len ľahšie merať ako dopad postojov spoločnosti ku vzdelaniu, čo je komplexnejší ukazovateľ.

- Pre veľa vysoko výkonných vzdelávacích systémov je charakteristická **vysoká autonómia škôl** – na čele tohto poradia je Holandsko, Veľká Británia a Hongkong.
- Ale Fínsko, najúspešnejší školský systém má relatívne nízku autonómiu škôl.

Prádie vzdelávacích systémov - komentár

- Úspech ázijských krajín v rebríčkoch kvality vzdelania odráža **vysokú hodnotu, ktorú pripisujú vzdelaniu rodičia a ich vysoké čakávania kladené na deti**. To je aj faktor, ktorý pôsobí, aj keď rodiny migrujú do iných krajín.
- Ak sa pozrieme na dve krajiny na vrchole rebríčka – Fínsko a J. Kóreu, sú medzi nimi veľké rozdiely v metódach vyučovania, ale spoločným je **presvedčenie spoločnosti dôležité vzdelania**.
- Vysoké umiestnenie J. Kórey v rebríčku **nie je zadarmo**. Známe sú príklady rodín rozdelených kvôli lepším možnostiam vzdelania ich detí. V J. Kórei majú pre tieto rodiny pomenovanie *kirogi kajok* - husie rodiny, pretože sa musia sťahovať aby sa spojili.

Kvalita učiteľov

- Správa tiež zdôrazňuje **dôležitosť kvalitných učiteľov** a potrebu nájsť spôsoby, ako ich pre školy získať. To môže byť tak o ich spoločenskom postavení, ako aj o platoch.
- Rebríček ukazuje, že **nie je priamy vzťah medzi vysokým platom a vysokým výkonom učiteľa**.
- A jestvujú priame ekonomické dopady vysoko a nízko výkonných vzdelávacích systémov, hovorí štúdia, zvlášť v globalizovanej ekonomike založenej na vedomostiach.

Ďalšie závery agentúry PearsDn

- **Neexistuje žiadny čarovný prútik:** Jednoduché riešenia nejestvujú. Vynakladanie peňazí na vzdelanie – hoci ako je táto téma citlivá - len zriedka prináša výsledky. Samo osebe to nestačí. Zlepšenie vzdelávania vyžaduje dlhodobú, súvislú a sústredenú širokú systémovú pozornosť.
- **Ohľad na učiteľov:** Pre kvalitné vzdelávanie sú rozhodujúci dobrí učitelia. Ich nájdenie a udržanie v školstve nie je nevyhnutne len otázkou vysokého platu. K učiteľom je potrebné pristupovať ako k hodnotným odborníkom, akými aj sú – nie ako ku kolieskom v obrovskom stroji vzdelávania.
- **Kultúra.** Kultúrne hodnoty v akých vzdelávací systém pôsobí ho podporujú alebo poškodzujú viac, než môže systém urobiť sám o sebe. Pre podporu úspešnosti systému je potrebné využiť kladné a tam, kde je to nevyhnutné, zmeniť záporné stránky kultúry.
- **Rodičia nie sú ani prekážkou ani záchrancami vzdelávania.** Rodičia chcú aby ich deti dostali dobré vzdelanie; ich tlak na zmenu nie je znakom hostility, ale ukazovateľom toho, čo je možno v systéme vzdelávania zlé alebo čo chýba. Na druhej strane, vklad rodičov nie je všeliekom. Vzdelávací systém sa má snažiť rodičov informovať a spolupracovať s nimi.
- **Vzdelávať pre budúcnosť, nie len pre prítomnosť.** Veľa z dnešných zamestnaní a spôsobilostí ktoré sú v nich potrebné ešte pre 20 rokmi neexistovalo. Vzdelávací systém musí predvídať, ktoré spôsobilosti budú dnešní študenti potrebovať v budúcnosti a podľa toho aj vzdelávať.

Vzdelávanie v krajinách OECD

Vzdelanie:

- hrá kľúčovú úlohu v poskytovaní **vedomosti, zručností a kompetencií potrebných pre efektívne zapojenie sa do spoločnosti a do pracovného života.**
- môže zlepšiť život ľudí v oblastiach ako je **zdravie a šťastie.**
- **vzdelaní jedinci žijú dlhšie, páchajú menej trestných činov a menej sa spoliehajú na sociálnu výpomoc.**

Prospešnosť vzdelania

Dobré vzdelanie značne zvyšuje pravdepodobnosť **nájdenia zamestnania a lepšieho zárobku**. Vysoko vzdelaní ľudia sú **menej ovplyvnení nezamestnanosťou**, typický preto, že dosiahnuté vzdelanie robí jedinca žiaducejším na trhu práce.

Spôsobilosti potrebné na pracovnom trhu sú čoraz viac založené **na vedomostiach**. Tento posun v požiadavkách spôsobil, že ukončenie strednej školy je v takmer všetkých krajinách OECD minimálnym predpokladom v hľadaní práce. Pomer žiakov ktorí ukončili strednú školu je preto dobrým ukazovateľom toho, či krajina pripravuje svojich žiakov tak, aby uspokojili minimálne požiadavky trhu práce.

Počet rokov vzdelávania

V rýchlo sa meniacej ekonomike založenej na vedomostiach je vzdelanie o osvojení si spôsobilostí pre život. Ale koľko rokov vzdelávania alebo výcviku by mali mať príslušníci budúcich generácií? Odpoveď je, že v priemere v krajinách OECD môžu ľudia očakávať, že sa im dostane – súdiac podľa počtu ľudí medzi rokmi 5 až 39, ktorí sú dnes na školách alebo univerzitách. - 17,7 rokov vzdelávania. Výsledky siahajú od 14,4 rokov vzdelávania v Mexiku po takmer 20 rokov v Grónsku.

Prístup vzdelaniu

V priemere 75% dospelých vo veku 25 – 64 rokov v krajinách OECD ukončilo stredoškolské vzdelanie.

V niektorých krajinám je však pravdou opak: V Mexiku, Portugalsku a v Turecku nemá ukončené stredoškolské vzdelanie viac ako 60% populácie o veku 25 až 64 rokov.

Vo väčšine krajín OECD však dosahuje vysokoškolské vzdelanie viac žien než mužov, čo je opak toho, čo bolo v histórii. V priemere získava v krajinách OECD vo veku 25-64 r. **vysokoškolské vzdelanie 35% žien v porovnaní s 31% mužov.**

Vedomosti žiakov

Počet tých, ktorí ukončili školu, akokoľvek je dôležitý, hovorí len málo o kvalite dosiahnutého vzdelania. **Program OECD pre medzinárodné testovanie žiakov (PISA)** zisťuje rozsah vedomostí dôležitých pre uplatnenie sa v modernej spoločnosti, ktoré získali žiaci ku koncu povinnej školskej dochádzky (obyčajne okolo 15 roku). Ide najmä o ovládanie čítania, matematiky a vedomosti z prírodovedných predmetov.

PISA: Skóre žiakov

V r. 2012 PISA testoval žiakov zo 65 krajín, včítane OECD, Brazílie a Ruska. Žiaci boli testovaní zo schopnosti čítať, matematiky a prírodovedných predmetov. Výskumy ukazujú, že tieto predmety sú spoľahlivejším ukazovateľom sociálneho blahobytu než počet rokov strávených v škole alebo v neformálnom vzdelávaní.

Priemerní žiaci v krajinách OECD získali skóre 497 bodov. Dievčatá predstihli chlapcov okrem troch krajín - Chile, Japonsko a Luxembursko. Získali v priemere 501 bodov oproti 493 u chlapcov. Kórea a Japonsko skórovali najvyššie s priemernými skóre 542, resp. 540 bodov. Vysoko skórovali aj poľskí žiaci – 521 bodov

Vplyv prostredia na vzdelanie

Najlepšie školské systémy sa snažia poskytnúť kvalitné vzdelanie pre všetkých žiakov. Napr. v Estónsku, Grónsku a Nórsku žiaci prospievajú rovnako dobré, bez ohľadu na ich sociálne prostredie. Avšak vo Francúzku, na N. Zélande a na Slovensku tvorí rozdiel medzi žiakmi z najnižšej sociálnej vrstvy a žiakmi z najvyššej sociálnej vrstvy viac ako 125 bodov. Poukazuje to na to, že **sociálne prostredie má vplyv na výsledky vzdelávania**. V priemere v krajinách OECD je 96-bodový rozdiel v skóre medzi žiakmi z nižších a vyšších sociálnych vrstiev.

ČR: Najdôležitejšie výsledky

- Českí žiaci môžu očakávať že získajú medzi 5. až 39. rokom veku 18, 1 rokov vzdelávania, čo je o trochu viac, než je priemer OECD ktorý je 17,7 rokov.
- V ČR ukončilo stredoškolské vzdelanie vo veku 25 – 64 r. 92% dospelých, čo je oveľa viac než je priemer krajín OECD – 75% a tento ukazovateľ je najvyšší v OECD. To platí viac pre mužov ako pre ženy, pretože **95% mužov úspešne ukončilo stredoškolské vzdelanie v porovnaní s 90% žien.** Tento 5%-ný rozdiel je väčší, než je priemerný rozdiel v krajinách OECD, čo poukazuje na to, že účasť žien v stredoškolskom vzdelávaní by mala byť v ČR zvýšená. Avšak terciárne vzdelanie v ČR ukončilo viac žien než mužov – 21%, oproti 20%. Tento 1%-ný rozdiel je menší, než priemer krajín OECD, kde je priemerný rozdiel 4%-ný.

ČR: Najdôležitejšie výsledky II.

- › Avšak počet tých, ktorí absolvovali – akokoľvek je dôležitý – hovorí len málo o kvalite vzdelania ktoré žiaci dostali.
- › **Priemerný žiak v ČR dosiahol 500 bodov** v čitateľskej gramotnosti, matematike a prírodovedných predmetoch, čo je viac ako je **priemer krajín OECD ktorý bol 497 bodov**. V priemer dievčať a predstihli chlapcov o 9 bodov, čo je mierne viac, než v iných krajinách OECD, kde bol rozdiel 8 bodov.
- › Najlepšie školské systémy sa snažia poskytnúť kvalitné vzdelanie pre všetkých žiakov. V ČR je priemerný rozdiel vo výsledkoch medzi žiakmi z nižších a vyšších sociálnych vrstiev 100 bodov - mierne viac než je priemer krajín OECD, ktorý je 96 bodov. Poukazuje to na o, že školský systém v ČR neposkytuje rovnaký prístup ku kvalitnému vzdelaniu pre všetkých žiakov.

SR: Najdôležitejšie výsledky

- Slovenskí žiaci môžu očakávať že prejdú medzi 5. až 39. rokom veku 16, 3 rokmi vzdelávania, čo je menej, než je priemer OECD ktorý je 17,7 rokov vzdelania.
- V SR ukončilo stredoškolské vzdelanie 92% dospelých vo veku 25 – 64 r., čo je oveľa viac než je priemer krajín OECD – 75% a tento ukazovateľ je jeden z najvyšších v OECD. To platí viac pre mužov ako pre ženy, pretože **93% mužov úspešne ukončilo stredoškolské vzdelanie v porovnaní s 90% žien.** Tento 3%-ný rozdiel je väčší, než je priemerný rozdiel v krajinách OECD, ktorý je 1 bod. Avšak terciárne vzdelanie ukončilo v SR viac žien než mužov – 22%, oproti 18%. Tento 4%-ný rozdiel je rovnaký ako je priemerný rozdiel v krajinách OECD.

SR: Najdôležitejšie výsledky II

- **Priemerný žiak v SR dosiahol 472 bodov v čitateľskej gramotnosti, matematike a v prírodovedných predmetoch, čo je menej, než je priemer krajín OECD – 497 bodov. V priemere predstihli dievčatá chlapcov o 8 bodov, rovnako ako v krajinách OECD**
- **V SR je priemerný rozdiel vo výsledkoch medzi žiakmi z najnižšieho sociálno-ekonomického prostredia a žiakmi z najvyššieho sociálno-ekonomického prostredia 150 bodov, oveľa viac, než je priemer krajín OECD, ktorý je 96 bodov a je to najväčší rozdiel spomedzi krajín OECD. Poukazuje to na, že školský systém v SR neposkytuje rovnaký prístup ku kvalitnému vzdelaniu pre všetkých žiakov.**

The World Top 20 Education Poll

- The World Top 20 Education Poll je medzinárodný projekt sledujúci viac ako 200 národných vzdelávacích systémov pre žiakov vo veku 3 – 25 rokov. Najnovšie údaje sú za 2. štvrťrok 2015. V tohoročnom prieskume bolo 69% účastníkov študentov 13% rodičov, 9% iných platiteľov daní, 5% učiteľov a 4% pedagogických pracovníkov (vychovávateľa a iní).

Celkové výsledky – odpoveď na otázku: Ako by ste zlepšili vzdelávací systém vo vašej krajine?

- Lepší učitelia
- Lepšie financovanie školstva
- Podnetnejšie triedy
- Žiadne štandardizované tetovnie
- Viac technického vybavenia škôl
- Menšie triedy
- Lepšie riadenie škôl

ČDje kvalitné vzdelávanie?

- Je veľa definícií tohto pojmu snažiacich sa obsiahnuť jeho zložitost' a mnohotvárnosť. Pojmy ako efektívnosť, kvalita a rovnosť sa používajú často ako synonymá. Je však pomerne značná zhoda v základných dimenziách kvality vzdelávania. Kvalitné vzdelávanie zahŕňa:
- Žiakov, ktorí sú zdraví, dobré živení, a pripravení sa vzdelávania zúčastňovať a ktorých v ich učení podporujú ich rodiny a spoločensťvo v ktorom žijú;
- Prostredie, ktoré je zdravé, bezpečné ochraňujúce, rodovo rovné a poskytuje na vzdelávanie zodpovedajúce zdroje a vybavenosť;
- Obsah vzdelávania ktorý je zhrnutý v relevantnom kurikule a materiáloch pre osvojovanie základných spôsobilostí, najmä v oblasti čitateľskej gramotnosti, matematických vedomostí, spôsobilostí potrebných pre život a tiež vedomostí v takých oblastiach ako je zdravie, výživa prevencia ochorení a mier.
- Postupy, v ktorých vzdelaní učitelia aplikujú metódy vyučovania sústredené na žiaka, učia v dobre riadených školách, a používajú rozumné spôsoby skúšania.
- Výsledky vzdelávania zahŕňujú vedomosti, zručnosti a postoje, ktoré zohľadňujú národné ciele vo vzdelávaní a schopnosti zaradiť sa do spoločnosti.

Kvalita vzdelávania - prístup v chápaní pojmu

- Široká definícia kvality vzdelávania teda zahŕňa žiaka, obsah, prístup, prostredie a výsledky vzdelávania.
- Až do nedávna sa väčšina diskusií na tému kvality vzdelávania sústreďovala na zložky systému ako infraštruktúra, počet žiakov na jedného učiteľa a obsah kurikula. V štátných rokoch je však väčšia pozornosť venovaná vyučovaciemu procesu - ako učitelia a vedenia škôl využívajú existujúce prostriedky na zmysluplné učenie sa žiakov. Ich úsilie je kľúčovým faktorom v zabezpečovaní kvalitného vyučovania.

Charakteristiky efektívneho učiteľa

Efektívnosť je – ak zoberieme do úvahy rozmanitosť úloh vo vyučovaní a rôzne kontexty v ktorých učitelia pôsobia – neuchopiteľný pojem. Kvalita učiteľa je komplexný fenomén a jestvuje len malá zhoda v tom, čo to je a ako ju merať. Diskutuje sa či by bolo potrebné posudzovať efektívnosť učiteľov na základe ich vkladu – napr. kvalifikácie, procesu vyučovania (napr. priebeh vyučovania), produktu vyučovania (napr. účinok vyučovania na učenie sa žiakov) alebo súhrn týchto faktorov.

Výskum efektívnosti vyučovania sa v minulých desaťročiach sústredil na osobnostné vlastnosti učiteľov samotných. Výsledky poskytnú niekoľko zistení o hlavných charakteristikách efektívnych učiteľov .

Kvalifikácia učiteľov

- Vš. vzdelanie učiteľa v odbore v ktorom učí má vplyv na výkony študentov. Stupeň kvalifikácie je dokonca najsilnejším prediktorom prospechu žiakov v jazykoch a v matematike (4. a 8. ročník). Znamená to, že čím vyššie percento učiteľov s kvalifikáciou pre predmet, kt. vyučujú, tým lepšie výkony v matematike a v čítaní ich žiaci podávajú. A naopak, čím vyššie je percento učiteľov, ktorí učia predmety pre ktoré nemajú kvalifikáciu, tým sú výkony ich žiakov nižšie.
- Vedomosti učiteľov z predmetu ktorý vyučujú a ich verbálne schopnosti sú v učení žiakov dôležité, ale aj v príprave učiteľov a kvalifikácii sú **rozdiely**. Takže kvalifikácia je prvým krokom v tom, ako sa stať dobrým učiteľom. Pritom z kvalitného vyučovania dobrými učiteľmi majú prospech predovšetkým slabší žiaci. Efekt učenia je **kumulatívny a trvalý**. T.j., lepšie vyučovanie v ostatnom ročníku môže čiastočne vynahradiť menej efektívne učenia v nižších ročníkoch, ale nemôže odstrániť všetky nedostatky.

Odborná príprava

Kvalitní učitelia majú dôkladné poznatky tak zo svojho predmetu ako aj z pedagogiky a psychológie. Väčšina učiteľov je vzdelávaná tak, aby sa stali odborníkmi vo svojom odbore.

Pedagogické fakulty neberú príliš veľký ohľad na to, čo bude vo väčšine prípadov **primárnou** úlohou učiteľa – že bude vo svojom odbore **vzdelávať**. Pre pedagogické fakulty venujúce sa problematike vyučovania a učenia je dôležitý aj výskum v kognitívnej psychológii, hoci je mimo okruh ich hlavných disciplín.

VedDmDsti.

Majú učiteľky, ktoré vedia zo svojho odboru viac aj priaznivejší vplyv na svojich žiakov? Závisí to od predmetu. Stredoškoláci ako sa zdá sa v matematike naučia viac od učiteliek, ktoré získali v odbore matematiky titul alebo v ňom niečo dosiahli. (Wayne & Youngs, 2003). Keď sa pozrieme na vedomosti učiteliek v iných predmetoch, merané testovými skórmí a známkami na vysokej škole, vzťah k učeníu sa žiakov je nejednoznačný a môže byť nepriamy. Učiteľky, ktoré vedia zo svojho predmetu viac nemusia mať nevyhnutne aj viac žiakov, ktorí sa viac naučia. Ale učiteľky, ktoré vedia viac vysvetľujú látku **zrozumiteľnejšie** a **skôr si všimnú ťažkosti žiakov**. **Vedia zodpovedať akúkoľvek otázku žiaka a ich odpovede sú konkrétnejšie**. Vedomosti sú teda pre efektívne vyučovanie nevyhnutné ale nie sú postačujúce.

Okrem poznania dôležitých pojmov, údajov a postupov vo svojom predmete musí učiteľka vedieť ako **transformovať** svoje vedomosti do vyučovacích hodín, výkladu, zadaní, skúšok, otázok, domácich úloh, demonštrácií a všetkých ostatných učebných činností. Dobrá učiteľka vie pojmy, údaje a postupy podať žiakom tak, aby boli zrozumiteľné. Učiteľky musia poznať štruktúru, vývoj a funkciu látky, ktorú učia. Učiteľky, ktorí majú o svojom predmete viac vedomostí vedia vysvetliť látku **pútavejšie**. Čím je výklad pútavejší, tým viac sa žiaci naučia. Nedostatočné ovládanie látky môže najmä pred staršími študentmi spôsobovať u učiteľky **úzkosť a nervozitu**.

Přet rDkDv praxe

Výskumy zisťujúce vplyv dĺžky praxe na učenie sa žiakov priniesli zmiešané výsledky. Súhrne, výskumy potvrdzujú dopad skúseností učiteľov na učenie sa žiakov iba počas niekoľkých prvých rokov praxe.

Spôsob vyučovania

- Spôsob vyučovania zahŕňa veľa aktivít učiteľa ktoré poskytujú spojenie medzi učebnými osnovami a žiakom. Patrí sem: **diferencovaný prístup v vyučovaní, dôraz na učenie, jasnosť, zrozumiteľnosť podávania látky, komplexnosť podávania látky, čakávanie učiteľa vči žiakom, používanie technických pomôcok a kladenie otázok.**
- Výskumy, ktoré sa zameriavali na spôsob vyučovania efektívnych učiteľov zistili, že používajú medzi inými tzv. **priame vyučovanie, individualizované vyučovanie, vyučovanie riešením problémov, a praktické vyučovanie.** Hoci realizované výskumy overovali zväčša špecifické postupy vyučovania, výskumy zistili tiež to, že efektívni učitelia poznajú a používajú množstvo postupov vyučovania.

Čas venovaný učeniu.

- Na učenie žiakov významne vplýva efektívne využívanie času pre učenie. K učeniu dochádza len vtedy, ak sa učiteľ venuje učebným aktivitám so zapojenými žiakmi, nie vybavovaniu administratívnych záležitostí alebo riešeniu disciplinárnych problémov. Výskumy ukazujú, že čas strávený v školských triedach učebnými aktivitami kolíše okolo 40%. Na učenie sa žiakov vplýva to, ako starostlivo si učiteľka hodinu pripraví, koľko jej trvá kým začne, nakoľko dokáže zvládať odbočovanie od výkladu a disciplinárne problémy a ako hladko prebiehajú prechody od jednej činnosti k druhej.
- Okrem toho, niektorí učitelia majú druhé zamestnanie ktoré ich oberá o čas a energiu ktorú by mali venovať vyučovaniu.
- Efektívni učitelia maximalizujú čas vyučovania a venujú viac času vyučovaniu, než riadeniu triedy.

ZdDkDna'Dvane pDstupDv vyučDvania

Učiteľky používajú **obmedzený repertoár pedagogických postupov**. Stratégie, ktoré používajú pozostávajú väčšinou z ich vlastného rozprávania a dozerania na zadania žiakom. Prax vyučovania neodráža to, čo dnes o učení vieme. Postupy, ktoré vychádzajú zo súčasnej poznatkovej základne môžu učenie v školských triedach zefektívniť tak aby z neho mali žiaci väčší úžitok. Ako to formuloval J. Bruner (1993): „*Vyučovacie metódy založené na výskume kognitívnej psychológie... sú vzdelávacím ekvivalentom penicilínu. Avšak tento prelom si uvedomuje - okrem vedcov - len málo ľudí.*“ Vyučovacie metódy, ktoré podporujú aktívne učenie sa žiakov a nie len podporujú pasivitu a memorovanie sú novou a náročnou paradigmou pre učiteľov, avšak paradigmou, ktorá musí byť vo vyučovaní zavedená, ak chceme výsledky žiakov zlepšiť.

Pracovné podmienky učiteľov

- Pracovné podmienky učiteľov ovplyvňujú ich schopnosť poskytovať kvalitné vzdelávanie. Patria sem viaceré aspekty fungovania školy a riadenia škôl. O.i. **vybavenie škôl, učebnicami, a inými podmôckami, počet žiakov v triedach, vzťahy na pracoviisku a finančné zabezpečenie.** To môže viesť k hľadaniu druhého zamestnania čo má nepriaznivý dopad na kvalitu vyučovania.
- V jednom výskume sa ukázalo, že žiaci v školách v ktorých mali učitelia popri vyučovaní aj **iné zamestnanie** mali horšie známky a častejšie prepádávali.
- Efektívni učitelia sú učeniu oddaní a v prístupe k žiakom starostliví. Aby takými boli, **potrebujú priaznivé pracovné podmienky.**

Riadenie škôl

- Zaistenie finančných zdrojov pre vzdelávanie j nevyhnutnosťou. Školstvo potrebujú vládu, ktorá vzdelávací systém podporuje. Má to viaceré formy, včítane zlepšovania pracovných podmienok, podporovanie odborného rastu učiteľov, rešpektovania autonómie a odbornosti učiteľa. Takáto podpora má dopad aj na učenie sa žiakov.

Jazyk vyučDvania

Jazyk vyučovania používaný v škole môže mať vplyv na učenie a školské výkony žiakov vôbec. Výskumy ukazujú, že je vhodnejšie začínať vyučovať na 1. st. ZŠ **v materinskom jazyku žiaka**. Ale veľa rodičov aj učiteľov sa domnieva, že vyučovanie v materinskom jazyku môže záporne ovplyvniť neskoršie osvojovanie spisovného jazyka. Okrem toho rodičia hovoriaci doma odlišne chcú, aby sa ich deti naučili spisovný jazyk čo najskôr, pretože to zlepšuje životné príležitosti ich detí.

Zrozumiteľnosť prejavu

Zrozumiteľnosť vo vyučovaní znamená, že učiteľ je schopný jasne vysvetliť obsah látky ako aj zadávať žiakom počas vyučovania jasné inštrukcie.

Spojením medzi spôsobilosťami učiteľa a výkonmi žiakov, ktoré bolo v ostatných desaťročiach potvrdené výskumami, sú verbálne schopnosti učiteľa ktoré sú merateľné výkonmi učiteľa v štandardizovaných testoch.

Komplexnosť vyučovania

Efektívni učitelia vedia, že látka je zložitá a sústredujú sa skôr na zmysluplné objasnenie poznatkov, než na izolované fakty. Platí to najmä v matematike a v čítaní. Žiaci, u ktorých učitelia zdôrazňujú tak kritické myslenie ako aj zapamätávanie si počínajú lepšie, než tí u ktorých sa na vyučovaní zdôrazňuje buď kritické myslenie alebo zapamätávanie.

Očakávania učiteľov

- S efektívnym učením súvisí aj schopnosť dávať najavo vysoké očakávania na žiakov. Očakávania učiteľa sú významným prediktorom výkonov žiakov (Výskum R. Rosenthala a L. Jacobsnovej) včítane predčasného ukončenia školskej dochádzky.
- Učitelia **neOčakávajú** od menšinových žiakov také výkony, ako od ostatných a to ani čo sa týka ukončenia školskej dochádzky.
- Učitelia oddaní učeniu dávajú jasne najavo svoje očakávania od žiakov, zadávajú im časté a podnetné zadania, pravidelne sledujú ich výkony a poskytujú žiakom príležitosti zúčastňovať sa rôznych školských aktivít. Ak to trvá mesiace, žiak sa bude podľa očakávaní učiteľa učiť.

Očakávania rodičov

Negatívne či nerealistické očakávania rodičov obmedzujú primeraný rozvoj schopnosti dieťaťa aj ich uplatnenie.

Negatívne očakávanie vedie – ako píše M. Vágnerová (2002,) - k tzv. Golem–efektu. Dieťa prestáva usilovať o dobrý výkon a pracuje tak zle ako sa to od neho očakáva. Nerealistický vysokým očakávaniam dieťa nemôže vyhovieť a tiež sa dostáva do pozície toho kto zlyhal. V oboch prípadoch sa nepriaznivo mení sebavedomie dieťaťa a vytvára sa negatívny postoj k výkonom. Deti neveria, že by mohli dosiahnuť uspokojujúce výsledky a preto sa o nich prestávajú usilovať. Neučia sa, pretože neveria, že by to malo zmysel. Preto majú byť očakávania **rodičov kladné ale zároveň realistické.**

Čo očakávajú rodičia?

Rodičia vidia vo vzdelaní **príležitosť pre špeciálny prístup a zamestnanie**. Rodičia posudzujú kvalitu školy podľa výsledku vzdelania v nej dosiahnutého - toho, **či získaná kvalifikácia umožní ich dieťaťu nájsť zamestnanie**. Je to rozdiel oproti žiakom, učiteľom a riaditeľom škôl, ktorí používajú iné kritéria kvality.

Spôsobnosti pre život

- Za ukazovateľ kvality školy je často požívaný školský prospech, pretože je ľahko merateľný. Iné výsledky vzdelania sú zložitejšie a menej konkrétne. Patrí sem psychosociálne a interpersonálne spôsobilosti získané v škole ktoré môžu byť využité v rôznych situáciách - **schopnosť rozhodovania, asertívne správanie a riešenie konfliktov.**
- Školy tiež **prípravu k občianstvu** (účasť na živote spoločnosti a príspevok k spoločnému blahu), vedú žiakov k získaniu sebadôvery a kultivovanosti správania.
- Školy, ktoré sa snažia poskytovať kvalitné vzdelanie kladú v každodennej práci so žiakmi dôraz aj na všetky tieto prvky.

Prínos vzdelania pre zdravie

- Kvalita vzdelania tiež implikuje kladné dôsledky pre zdravie účastníka. Obsahom vzdelania by mali byť aj prevencia nemocnení, drogovej závislosti, dodržiavanie zásad hygieny, zdravej výživy a i.
- Všeobecná informovanosť a socializácia, ktorú poskytujú školy ovplyvňujú reprodukčné zdravie a správanie žien v materstve.

Využitie IKT vDvzdelávaní.

- Najaktuálnejším prístupom k zefektívňovaniu vzdelávania je dnes využívanie nových informačných prostriedkov - **počítačov a internetu**. IKT prinášajú novú kvalitu vyučovania.
- Veľa ľudí sa domnieva, že technológia a spôsobilosti žiakov s jej používaním sú rozhodujúcim faktorom v ekonomike 21. storočia založenej na vedomostiach. Domnievajú sa, že využitie technológií ako je **dištančné vzdelávanie prostredníctvom internetu, interaktívne videa a vzdelávacie televízne programy** môžu znížiť celkovú nerovnosť vo svete a významne zvýšiť kvalitu vyučovania. Vo svete dnes existujú dva prostriedky ktoré vyrovnávajú rozdiely medzi ľuďmi – Internet a vzdelanie. E-learning eliminuje časové a vzdialenostné prekážky, vytvára príležitosti pre vzdelávanie pre ľudí, spoločností aj krajiny.
- Literatúra o využívaní technológie podporuje jej využitie v efektívnom vyučovaní. V jednom výskume bolo zistené, že žiaci vedeli viac, keď mali prístup k technológii. Technológia má väčší dopad na výkony žiakov ak je využívaná **na učenie myšlienkových postupov vyššieho radu** a podnecuje u žiakov kritické myslenie.

Hodnotenie žiakov

- Učitelia sú slabo školení v spôsoboch hodnotenia žiakov. Veľ učitelia a škôl sa spolieha na tradičné **ústne skúšanie a písomky** zamerané na **faktografické vedomosti** čo podporuje učenie sa spamäti a **nerozvíja myšlienkové procesy vyššieho radu**.
- Hodnotenie výsledkov učenia je vo väčšine prípadov sumatívne, nie formatívne. Informácie z hodnotenia vedomostí žiakov sú používané hlavne ako screeningový nástroj pre rozhodovanie **či žiak môže prejsť do vyššieho ročníka** a nie ako nástroj ktorý má pomôcť kvalite vzdelávania. Aby učiteľ vedel, ako má vo vyučovaní pokračovať mal by používať **formatívne hodnotenie** výkonov žiakov. To mu poskytuje podklady pre zlepšovanie vyučovania. Je totiž dôležité vedieť, čo žiak, resp. trieda vie a čo sa ešte potrebuje naučiť. Takýto postup môže výrazne zlepšiť výsledky žiakov v učení. Dobre navrhnuté formatívne hodnotenie zvyšuje výkony žiakov o 1 – 2 stupne, takže má na výkony žiakov významný vplyv. Efektívni učitelia si všíma ako žiaci chápu látku už počas preberania na vyučovacej hodine a na základe spätnej väzby od žiakov prispôsobuje svoj výklad.

Prírodné prostredie pre učenie

Riadenie školskej triedy je založené na rešpekte, čestnosti a dôvere čo vytvára v triede kladné ovzdušie. Efektívny učiteľ vytvára **kladné ovzdušie** tým, že stanoví jasné pravidla a očakávania, ktoré v triede platia počas školského roku. Príjemné ovzdušie triedy je výsledkom toho, že učiteľ **rešpektuje tak vzdelávacie, ako aj sociálne a emocionálne potreby žiakov**

Osobnostné vlastnosti učiteľa

- Podstatný rozdiel medzi efektívnymi a neefektívnymi učiteľmi spočíva v ich afektívnych vlastnostiach. Učiteľia, ktorí dávajú najavo že im **na žiakov záleží** majú lepšie prospievajúcich žiakov než učiteľia, ktorých žiaci vnímajú ako ľahostajných. Takíto učiteľia majú so svojimi žiakmi **kladné vzťahy** a sú svojim žiakom a svojej učiteľskej práci **oddaní**. Efektívny učiteľ ktorý má so svojimi žiakmi dobrý vzťah môže silne ovplyvňovať životy svojich žiakov. Najviac prospechu z dobrého vyučovania majú žiaci s problémami.
- Okrem toho, efektívni učiteľia pobádajú žiakov aby boli za seba **zodpovední**.
- Zo všetkých vlastností učiteľky si žiaci najviac cenia **trpezlivosť**. Nie každý však túto vlastnosť má. V tomto prípade je žiaduce aspoň podráždenie skrývať a – ako radí G. Petty - usmievať sa cez zaťaté zuby.

Riadenie triedy

Efektívni učitelia sa od neefektívnych odlišujú v dvoch dimenziách riadenia:

- 1.stanovenie pravidiel, kt. v triede platia, sledovanie správania žiakov a efektívne využívanie času.
- 2.organizácia triedy, čo zahrňovalo dostupnosť učebných pomôcok pre žiakov, usporiadanie školskej triedy a efektívne využitie priestoru.

Vyrušovanie na vyučovaní

Výskyt vyrušovania počas vyučovacích hodín bol u neefektívnych učiteľov každých 20 minút, kým efektívni učitelia registrovali vyrušovanie raz za hodinu. (Stronge et al., 2008).

Komplexnosť roly učiteľa

- Dobrý učiteľ sa zaujíma o sociálny a citový vývin svojich žiakov. Musí prispôbiť vyučovanie potrebám žiakov. Abstraktné pojmy ako je integrál musí urobiť skutočnými a zrozumiteľnými pre žiakov. Nové technológie musí učiteľ využívať v záujme dosahovania cieľov výučby, nie na pobavenie žiakov. Po celý čas v ktorom títo odborníci na vzdelanie vedú svojich žiakov vo zvládaní predmetov, ktoré vyučujú sa starajú aj o emocionálne potreby svojich žiakov zvyšujú ich nízke sebavedomie a vedú ich k zodpovednosti. Od prvého dňa v triede títo učitelia plánujú a učia dodržiavať základné pravidla života triedy a učenia v triede. Zadávajú, zbierajú a hodnotia domáce úlohy, zoskupujú žiakov, dávajú príkazy, distribuujú materiály a eliminujú vyrušovanie v triede.
- Pre dobrých učiteľov je učenie nie len zamestnaním, je to spôsob života.

Záver

- Spoločným determinantom zlepšenia vzdelávania a učenia žiakov je učiteľ. Poskytovanie kvalitného vzdelávania znamená, že by sme mali stanoviť vysoké štandardy pre všetkých žiakov, zlepšiť učebné osnovy, skúšky merajúce vedomosti žiakov, vybavenosť škôl a využívanie technológií vo vyučovaní – avšak najrozhodujúcejší sú **kvalifikovaní, starostliví a oddaní učitelia**. Školstvo sa často reformuje. Avšak bez dobrých učiteľov, ktorí by ich zavádzali do praxe, žiadne reformy nebudú úspešné v pomoci žiakom učiť sa tak, aby plne realizovali svoj potenciál.
- Spojiť spolu mnohé dimenzie, ktoré prispievajú ku kvalite vzdelávania – žiaci, prostredie školy, obsah a výsledky vzdelávania je ťažká úloha. Vyžaduje mať potrebné vedomosti, zdroje a prostriedky, zánietenie a ochotu k zmene. Avšak deti majú právo na vzdelanie. Kvalitné vzdelanie. **Úsilie o kvalitu musí pokračovať** ak má byť právo detí na kvalitné vzdelanie zabezpečené a naplnené.